

podstatně mění jejich profil a že obraz dnešní americké mládeže je podstatně jiný než obraz prvých poválečných generací.

Studie vychází ze zjištění, že ve vývoji americké civilizace si mladí lidé vždy počinali neodvisle, a vidí v tom pokračování tradice otců — průkopníků. Druhým základem studie je teze, že vývojový cyklus, který dříve trval asi půl století, se nyní zrychluje a trvá 20—30 let; v důsledku toho se v posledním období 20—30 let podstatně změnil i obraz americké mládeže. V čem je tedy podstata těchto změn?

Prvé poválečné období lze nazvat „obdobím zločinnosti“. V něm se mládež ztotožňovala se společenským antihrdinou a vyznávala názory obsažené např. v *Příběhu ze západní čtvrti*. Toto období bylo charakterizováno růstem gangů, zejména ve velkoměstech USA, růstem zločinnosti, negace i destrukce, pesimismu i životní beznaděje.

Obrat ve smýšlení mládeže symbolizovalo především rozplývání gangů; i v Novém Yorku prý téměř neexistují. Neznamená to ovšem, že se už mladí lidé vůbec nedostávají do konfliktu se zákonem, že neprovádějí různé neplechty; vcelku však organizované silné gangy mládeže skutečně prý už neexistují. Tato vnější změna se pak projevuje i v názorech a životním postoji nejmladší americké generace. Zmíněná práce črtá (ovšem jen v hrubých rysech) její nový duchovní portrét; zjišťuje, že přichází generace „šlechetného mládí“ se silným sklonem k romantismu, k puritánskému a cílevědomému životu — tedy vcelku opak toho, co tvořilo charakteristiku předchozí generace.

Studie se pokouší i o jakousi předpověď, o odhad dalšího duchovního vývoje této „nové mládeže“. Vychází ze skutečnosti, že jde o generaci, která má k dispozici — na rozdíl od všech předchozích — větší množství volného času; je prý naděje, že ho využije pro šlechetné cíle, k prohloubení vzdělání, ke kulturnímu růstu života, k jeho konstruktivní a kladné naplně, k tomu, aby podnikla velké věci, aby se svým životem stala „důležitou generací“.

Nejmladší americká generace je velmi silná i svou početností, je produktem „populační exploze“, a proto prý její nový životní styl postupně pronikne do všech společenských vrstev a do všech oblastí pospolitého života USA.

Václav Osvald

Informace o edici: Überblick zur wissenschaftlichen Jugendkunde

Sociologie mládeže má v Německu svou dlouhou tradici, a tak je pochopitelné, že i po druhé světové válce je NSR vedle USA nejpřírodnější právě v této sociologické disciplíně. Jednou z nejzajímavějších edicí věnovaných problematice mládeže je edice *Überblick zur wissenschaftlichen Jugendkunde*, kterou vydává Deutsches Jugendinstitut v nakladatelství Juventa v Mnichově, a jež má dnes již více než dvacet svazků.

Cílem edice je poskytnout širší odborné veřejnosti přehled o současném stavu bádání v různých oblastech sociologie mládeže a podat vedle zasvěceného přehledu určitého dílčího úseku i dokumentaci, ukázat metodu, jíž se k těmto poznatkům dospělo a upozornit na novou literaturu. Jejich cílem není vytvářet nová díla, ale zasvěceně informovat. Knihy mají maximálně 150 stránek, v nichž je zahrnuta dokumentace a částečně i empirický materiál. Autoři jednotlivých svazků jsou sociologové, psychologové, pedagogové a historici, a je samozřejmé, že mezi nimi převažují Němci, i když to není podmínkou: předmětem totiž není pouze německá mládež, ale mládež tzv. západoevropská, což, zdá se, úzce souvisí s dnešní snahou některých německých vědců o integraci západní Evropy. Autorem prvního svazku je Gerhard Wurzbacher, který ve své studii *Gesellungsformen der Jugend* podává své všeobecné teze k sociologii mládeže. Dalším svazkem je práce A. Flitnera a G. Bittnera *Die Jugend und die überlieferten Erziehungsmächte* a Lüschen a Königa *Jugend in der Familie*, a kniha autorů M. Keilhackera a E. Wasema *Jugend im Kraftfeld der Massenmedien*. Další svazky se zabývají volbou povolání mládeže, volným časem, motivací jednání, psychickým a tělesným vývojem současné mládeže, její inteligenci a samozřejmě i deviantním chováním.

Anitra Karsten v osmém svazku knižnice, nazvaném *Die Anderen im Urteil der Jugend*, si všímá zvláště rasistických předpokladů mezi mládeží a na empirickém materiálu ukazuje, jak a v kterém věku jsou dětem vštěpovány rasistické předpoklady a nacionální citění (použita Bogardova škála na měření sociální distance). Obdobným problémem, jenomže z hlediska historického, se zabývá i Ludwig von Friedeburg a Peter Hübner v sedmém svazku této edice, který se jmenuje *Das Geschichtsbild der Jugend*. Autoři v něm rozebírají především poměr dětí a mládeže k dějinám, jejich touhu získat v dějinách hodnotovou orientaci a morální měřítko pro vlastní život. Konfrontují tento spontánní přístup mladých lidí k dějepisu s obvyklou vyučovací praxí na školách, v níž jsou dějiny redukovány na činy všemocných subjektů nebo personifikovaných kolektivů a vykládány podle stereotypního sociálního schématu nebo podle skoro antropomorfizovaných vztahových kategorií. Proto 92% středoškolských zahrnutých do reprezentativního vzorku vysvětluje vznik druhé světové války velikášstvím Hitlera; jednotlivé národy mají podle žáků povahové vlastnosti subjektu, vystupují jako nediferencované kolektivy a většinou hrají zcela pasivní úlohu. Takovýto výklad dějin je sice jasný, pochopitelný a snadný, ale neučí myslet a nestaví před mládež otázky, neproblematizuje, ale pouze uspořádává a zařazuje a tak vychovává k manipulovatelnosti.

Jiřina Šiklová

Armand Cuvillier: Introduction à la Sociologie

Collection Armand Collin, 198, 7. vyd., Paris 1965, 224 str.

Cuvillier je u nás znám hlavně jako autor dobré středoškolské příručky filosofie, z níž se učili i Češi a Slováci, když studovali na lyceích v Dijonu a v Nîmes. Kromě toho vydal Cuvillier i několik spisů sociologických (*Où va la Sociologie française?* 1953; *Sociologie et Problèmes actuels*, 1958).

Úvod do sociologie (poprvé roku 1936) sleduje především cíle didaktické. První část, věnovaná základním sociologickým problémům, pojednává v první kapitole o normativním a pozitivním hledisku a o relativní stránce společenské skutečnosti, v druhé kapitole o specifičnosti společenských jevů (o přírodovědné a psychologické sociologii), a v třetí kapitole dospívá k vlastnímu sociologickému hledisku (od sociologizující historie k sociologii formalistní, durkheimovské a posléze marxistické). Druhá část, jež se zabývá postuláty, metodami a hypotézami sociologie, probírá ve čtvrté kapitole pojem společenské skutečnosti, kritérium společenského a otázky sociologického determinismu, v páté kapitole sociologické metody (monografickou, historicko-srovnávací, statistickou a etnografickou), a konečně v šesté kapitole řídicí hypotézy (biologická, přírodní a lidská základna). V závěru se připomíná, že sociologie je vědou o člověku a že její hlavní pracovní hypotézou by mělo být uznání působení člověka na přírodu, tudíž jádrem předmětu výzkumu by měl být pracovní svazek, pokažený pojmáním lidské práce jako zboží — tato koncepce vedla i k odlištění sociologie, k posuzování různých jejích otázek z úzkých zorných úhlů finančních a obchodních. V dodatku je přehled některých důležitějších výzkumů (měst, venkova, veřejného mínění aj.). Připojen je také přehled nejdůležitějších sociologických časopisů, slovníků, edicí i jednotlivých děl (např. i Roučkova *Contemporary Sociology*). Osobní rejstřík neobsahuje všechny autory, jejichž mínění se Cuvillier dovolává.

Spisek byl zřejmě napsán s převažujícím zájmem o vědoslovnou stránku. K vlastní společenské realitě se autor dostává oklikou při uvádění příkladů rozborů této reality, sloužících však jen k ilustraci metodologických zásad. Třebaže byl zřejmě ovlivněn Durkheimem a jeho školou, přece se snaží správně pochopit i marxistickou sociologii, kterou hájí proti výtce výlučného ekono-

mismu, zneuznání psychologických a ideologických činitelů a proti výtce fatalismu (str. 71—86). Pedagogickou hodnotu knížky zvyšuje, že Cuvillier hojně pracuje s obsáhlými, dobře volenými citáty (z českých sociologů cituje na str. 82 Masaryka).

F. P.

J. Harvey, L. Bather: *The British Constitution* London — New York 1965 (přetisk 1. vydání z r. 1963, doplněný podle stavu z roku 1965)

Kniha jest zamýšlena především jako učebnice o britském systému vlády pro přípravu ke zkouškám administrativních úředníků i universitních studentů. Přece však není pouhou příručkou popisující obsah různých zákonů a ústavních zvyků. Její rámec je daleko širší. Probírá důkladně sociální rámec všech ústavních institucí, tendence směřující k důležitějším reformám, a nezanechává ani historický rámec, bez něhož — jak autoři uvádějí — není možný výklad britské ústavy. Je proto knihou hodně dynamickou, mající na zřeteli ústavu v souvislosti s jejím časovým vývojem a zařazením. To autorům umožňuje líčit i některé instituce nacházející se teprve v zárodečném stadiu — tak správní soudnictví, cizí anglickému právu 19. stol., které však již dnes nalezlo své uplatnění i v tomto systému, arci ve formě ještě rudimentární (viz kap. 21), nebo instituce nalézající se v prudkém vývoji — tak zřízení britské říše (viz část VI). Ovšem, že kniha probírá i četné teorie, které byly vyvolány potřebou výkladu a pochopení britské ústavy. Nejzajímavější po této stránce je výklad autorů o „vládě zákona“ (kap. 2. a 22.). Zde konfrontují názory Diceye, velmi vážného autora druhé poloviny minulého století (*Introduction to the Law of the Constitution*, 1. vyd. z r. 1885) s naukou Sira Ivora Jenningse, dnes nejvýznamnějšího znalce britského ústavního práva, zejména s jeho knihou *The Law and the Constitution* (1933). Autoři se spíše přiklánějí k nauce Diceyově, jíž však vytýkají přílišnou statičnost a závislost na tehdy převládajícím liberalismu a snaží se ji nově upravit na základě větší dynamičnosti a vycházejíce z politických zkušeností posledních desetiletí. I v právnickém popisu platného ústavního práva je kniha velmi úplná a v některých částech i hodně podrobná, pokud tak obrovskou látku lze stěsnat na 552 stránek. V podstatě je to kniha umožňující i sociologické studium britského státního zřízení.

Z. P.

Wladyslaw Markiewicz: Společenstvo i sociologie v Niemieckej republice federalnej
Poznań, Wydawnictwo Poznańskie 1966.
407 str.

Kniha je první polskou prací, která se systematicky v širokém záběru zabývá vývojem německé sociologie vůbec a současným stavem sociologie a společnosti v NSR zvláště. Autor touto publikací vyplňuje mezeru v systému polských informací o současném stavu společenských věd v západním světě. První část knihy, nazvaná *Sociologie*, je věnována retrospektivnímu pohledu na vývoj německé sociologie dovedenému chronologicky až do současnosti. Předchůdci německé sociologie i její významné osobnosti, jako je F. Tönnies, G. Simmel, L. v. Wiese, M. Weber a jiní, nejsou pouze popisně prezentováni, ale je provedena kritická analýza jejich učení na základě konfrontace rozmanitých názorů odborníků společenských věd. Přínosná, i když rozsahem nevelká, je část publikace zabývající se německou sociologií v období hitlerovského fašismu. V posledním oddíle první části knihy se autor obšírně zabývá vývojem západoněmecké sociologie po II. světové válce. Snaží se postihnout organizaci a problematiku vědecké práce v oblasti obecné sociologie i jednotlivých oborových sociologií (sociologie průmyslu, mládeže, armády atd.). V souvislosti s tím si všímá společenské funkce sociologie v NSR. Druhá část knihy, nazvaná *Společnost*, není sice všeobšáhlou sociologickou syntézou společenských procesů a jevů v NSR, ale v jednotlivých tematických okruzích jsou výstižně naznačeny uzlové problémy současné západoněmecké společnosti. Autor sleduje poválečné přeměny v národním charakteru Němců, otázky neofašismu, přesídleneckých organizací, systém politické výchovy v NSR apod. Zvláštní pozornost věnuje sociální struktuře NSR. Rozbor koncepce nové střední třídy, role velkého kapitálu v společensko-politickém životě a problematika proletariátu i intelektuálů tvoří závěrečné kapitoly publikace. Práce je materiálově velmi bohatá a má značnou informativní hodnotu.
L. M.

Elizabeth Draper: Birth Control in the Modern World

Penguin Books, London 1965.

Kniha se zabývá jednak problémy vyvolanými tlakem populace, jednak minulými i přítomnými zkušenostmi s metodami řízení porodnosti a pojednává o tom, jak oboje spolu souvisí. Autorka soudí, že populační problémy nemají jednoduché příčiny a že jim nelze snadno odpomoci, doporučuje však široce založený výzkum a výchovu k plánování rodiny jako cestu k zmírnění nynější bíd a k zajištění větší spokojenosti v rodinném životě. Kniha je bohatě vybavena faktickými i statistickými informacemi čerpanými z četných oficiálních pramenů. Autorka aktivně působila

v British Family Planning Association (Britská asociace pro plánování rodiny) a věnuje proto hodně místa zkušenostem anglickým. Ukazuje na příkladu poválečné Anglie, že předpovědi demografů jsou často daleko od skutečnosti a že je třeba věnovat více pozornosti tomu, proč jednotlivec jedná specifickým způsobem. Při plánování rodiny se řídí téměř úplně svými osobními zřeteli (hospodářská situace, ambice s již žijícími dětmi atd.), málo na něho působí světové nebo národní populační trendy a doporučení expertů, zda má či nemá mít děti.

Podobně přijetí antikoncepčních prostředků nebo určitých metod regulujících porodnost je vysoce individuální a závisí na mnohých faktorech. Skutečnost, že odborníci pokládají některou metodu za lepší než ostatní, ještě neznamena, že bude přijata a pravidelně používána určitým manželským párem nebo sociální skupinou.

Autorka podává historii různých metod, uvažuje o jejich účinnosti i o faktorech, které rozhodují o jejich přijetí. Dále pojednává o potravních zákonech včetně zkušeností ze socialistických zemí, o zákonodárství týkajícím se sterilizace i o vyhlídkách orální antikoncepce a eugenického výběru.

Jedna kapitola je věnována postojům různých církví ke kontracepci, jiná zákonodárství jednotlivých zemí regulujícím šíření informací o antikoncepci. Autorka také uvažuje o roli výrobců a distributorů léků, o práci organizací, obzvláště o Asociaci pro plánování rodiny, a o cestách, jimiž veřejnost získává informace.

-hl-

Jean Maze: Paris à l'heure du choix

E. Flammarion, Paris 1965, 323 str.

Také hlavní město Francie stojí před otázkou, jak bude žít jeho obyvatelstvo za deset let, jak v roce 2000. Měla-li Paříž v roce 1965 přes 9 miliónů obyvatel, roku 1975 jich bude mít 10–11 miliónů. V letech po první světové válce se nekladly žádné překážky průmyslové a bytové výstavbě, Paříž se vyvíjela zcela živelně, a tak okolo krásného centra, vybudovaného prefektem Haussmannem, vyrostly šedivé a nezdravé kasárenské čtvrti bez zelených pásů. Teprve od r. 1958 se pracuje vážně a úsilovně na plánu nového urbanistického řešení, které by znamenalo záchranu Paříže.

Měla-li Paříž na přelomu století na 5 tisíc vysokoškolských studentů, má jich v roce 1950 již desítnásobek a pro rok 1975 se počítá nejméně se 180 tisíci, avšak již dnes je situace v Latinské čtvrti téměř zoufalá. Při přednáškách musí někteří profesori dávat pozor, aby nešlapali po rukách posluchačům sedícím na stupínku. Rektor Sorbonny Antoine prohlásil, že pařížská universita existuje jen proto, že polovina studentů nechodí na přednášky a jen asi desetina používá knihoven. Autor by si přál novou Sorbonnu nejen rozšířenou, ale také obklopenou zelení. Podobné problémy se kladou i v souvislosti s umístěním úřadů a ob-

chodních kanceláří, s novou dislokací průmyslu, s estetičtější a zdravější bytovou výstavbou, komunikacemi, zelenými pásy a v souvislosti s rekreačními zařízeními. Příslušné dílčí plány byly již veřejně vyloženy, zdá se však, že občanstvo na ně reagovalo v nepatrné míře.

Autor upozorňuje na práce francouzského „geosociologa“ Jeana Gottmanna, který studoval dlouho a podrobně urbanizační problémy v USA a razí pro regionální aglomeraci termín „megalopolis“, jejíž problémy uvádí, i když je si vědom toho, že Paříž zatím vlastně svým vývojem k podobné regionální aglomeraci (jako je v Evropě oblast Amsterdam — Dortmund — Kolín n. R. — Liège — Lille) nesměruje.

Kniha, napsaná temperamentním slohem, se snadno čte.

F. P.

Louis Malassis: Croissance économique, développement rural, sciences et techniques agricoles.

Tiers — Monde, sv. V. č. 20, říjen — prosinec 1964.

Autor, profesor zemědělské ekonomie, vychází ze známých fakt. Zatímco v pokročilých zemích činí průměrná denní spotřeba

na obyvatele v průměru 3 000 kalorií, v zemích nevyspělých činí jen asi 2 000 kalorií. Ještě závažnější je poloviční spotřeba bílkovin v zaostalých krajích. Asi 50 % obyvatelstva na zeměkouli trpí podvýživou v různém stupni. Kolem roku 2000 bude na zemi víc než 6 miliard lidí. Výživa této populace předpokládá zdvojnásobení produkce potravin. Pokud by ovšem měla být současně odstraněna dnešní podvýživa velké části lidstva, musela by stoupnout produkce potravin na trojnásobek, v některých oblastech Asie dokonce na čtyřnásobek.

Produktivita práce vzrůstá v zemědělství rychleji než v ostatním hospodářství. Tento zjev však není jenom výsledkem vyspělé technologie, ale i lepší společensko-hospodářské organizace výroby. Projevuje se zejména v rozšiřování zemědělské půdy, ve zvyšování osevu a v dokonalejším využití pícnin. Např. v Dánsku proti předválečnému období stoupla živočišná produkce do roku 1960 o 42 %, na pícninovou jednotku v průměru o 28 %. I údaje z ostatních zemí nasvědčují značným možnostem zvýšení zemědělské výroby. Aby se plány agronomů staly skutečností, je nutné je organicky včlenit do celkového programu hospodářského a společenského vývoje vytyčeného cíle a prostředky zemědělské činnosti.
F. P.